

KESKUSTELUA

Historiallisessa Aikakauskirjassa No 4/1983 julkaistiin Turun yliopiston lehtorin Reino Keron artikkeli "Mietteitä projekteista ja etenkin siirtolaishistorian tutkimuksen hyödystä". Turun yliopiston historiaoppiaineen emeritus professori ja kaukosiirtolaisuus-tutkimusprojektin käyntiänpäijä Vilho Niitemaa laati artikkeliin heti tuoreeltaan vastineen, jota Historiallinen Aikakauskirja ei kuiten-

kaan katsonut voivansa julkaista kirjoittajan esittäessä laajuudessa. Siirtolaisuus-Migration julkaisee nyt vastineen siltä osin kuin se käsittelee siirtolaishistorian ja etenkin kaukosiirtolaisuuden tutkimusprojektin käyntiinlähtöä ja kehitystä sekä Siirtolaisuusinstituutin syntyhistoriaa. Artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan.

Vilho Niitemaa

LEHTORI KERON TESTAMENTTI SIIRTO- LAISHISTORIAN TUTKIMUKSESTA

Kun yleismaailmallinen Orwellin ja suomalaikkansallisen sopulin vuoden alussa, 9.1.1984 postilukustani tipahti Hist.Aik. 4/1983 ja luin siitä Keron kirjoituksen "Mietteitä projekteista ja etenkin siirtolaishistorian tutkimuksen hyödystä", nousi mieleeni viimeinen vierailuni amerikansuomalaisen professori John I. Kolehmainen kanssa Turun yliopiston historian laitoksella. Oppiaineen yleisen historian johtoportaalte Kero ilmoitti silloin jättäneensä siirtolaishistorian tutkimuksen, joten näen mainitun kirjoituksen hänen testamentinaan, jota on arvioitava sen mukaisesti.

Kiteyttäisin Keron kirjoituksessa ilmenevät teedit projekteista seuraaviin kohtiin: 1. asema arvojärjestelmässä, 2. asema yliopisto-opetuksessa, 3. historian piiriin sovelletuna ryhmätutkimuksen muotona, 4. osana historiallista kehitystä ja 5. ennustettavuudesta.

Lähden arvokäsittteen rajauksesta. Sen Kero rajaa käsitteeseen "nykyisyys" ja sen merkityksen "tässä ja nyt". Historian tärkein dimensio on aika-akseli, se on sille ominainen erityislaatuisuus, sui generis, sitä ei saa rajoittaa yhteen mielivaltaiseen aspektiin, ei edes "hyötyyn" nykyhetkessä, vielä vähemmän lyömällä laimin sille ominainen geneettinen lähestymistapa. Tuloksena on sodanaikaisen korkeimman esimieheni vastaavanlaisessa tapauksessa käyttämä ilmaisu "moskaa" (E. Heinrichs: Mannerheim II. 1959, s. 239).

Kaukosiirtolaisuuden tutkimushankkeen synty

Laaja-alaisuuteen, monitahoisuuteen ja geneettisen

periaatteen noudattamiseen rakentuvan yleisen historian opetussysteemini kriteereinä oli, että lähdetään idean synnyistä, edetään pitkin aika-akselia ottaen huomioon asiakirjoista saatava realiteettiaines ja tarkastellen sitä kulloisenkin historiallisen tilanteen valossa. Sen vuoksi hämmästyttää, että oppiaineen lehtori julistaa yksisilmäistä, presentistisistä lähtökohdista ja journalistisin menetelmin esitettyä "hyöty" ajattelua. Otan yhden nykyajattelusta lähtevän esimerkin. Kero sanoo, että (1960-luvulla) "sana projekti kuului vielä keksimättömien sanojen joukkoon" ja edelleen "projekti oli onnistunut elämään 5-6 vuotta siten, että sitä ei ollut tunnistettu projektiksi". Historian opetukseni on aina sisältänyt sen realiteetteihin - ei sanoihin - pohjautuvan peruseriaatteen, että ensin on olemassa asia tai ilmiö, vasta sitten sille on annettu tai voitu antaa nimitys. Kumpikin vaihe on riippuvainen kulloinkin vallitsevasta historiallisesta tilanteesta.

Ollessani Turun Yliopiston humanistisen tiedekunnan varadekaanina ja siten konsistorin jäsenenä onnistuin humanisteillekin toteuttamaan muissa oppiaineissa jo varsin pitkälle omaksutun järjestelmän oppiaine - laitos. Katsoin, että se loi tietyn pohjan oman oppiaineeni, yleisen historian, kehittämiselle tieteen vaatimien periaatteiden mukaan ja irtautumisen eräiden ideologioiden hofhousmentaliteetista. Yksi kiistaton etu oli, että voin ryhtyä toteuttamaan välttämättömänä pitämääni ryhmätyöskentelyn periaatetta, samoin yhteistalminjaa muiden tieteiden kanssa, erityisesti ulkopuolella oman yliopiston. Kokemusta historian piirissä har-

joitettavasta laitostutkimuksesta minulla oli sitä ennen 15 vuoden ajalta, jolloin olin työskennellyt maan vanhimmassa historian tutkimuslaitoksessa, Sotahistoriallisessa toimistossa. Kokemukseni olivat sekä negatiivisia että - voittopuolisesti - positiivisia. Tällä pohjalla ja kollegani Esko Aaltosen välittämänä ja 'korkeimmalta taholta' tulleen toivomuksena syntyi ensimmäinen ryhmätöyöhön pohjautuva tutkimushankkeemme v. 1959.

Kohta sen jälkeen ryhdyin puuhaamaan toista laitospohjalle rakentuvaa tutkimushanketta suomalaisesta kaukosiirtolaisuudesta. Ajattelin, että kutsuisin jo Helsingin Yliopistossa v. 1955 Fulbright-luennoitsijana tapaamani prof. John I. Colehmainen luennoitsijaksi Turkuun. Esitykseni tuli kuitenkin tyrmätyksi tiedekunnassa, sillä kollegani vastusti sitä, nähtävästi ajatellen, että olin tunkeutmassa hänen reviiriinsä. Jatkoin kuitenkin kotoisella pohjalla aiheen kehittelyä, mm. Suomi-Seuran välityksellä sain Carl Salmisen kokoelmista lahjoituksen, joka antoi mahdollisuuden ryhtyä kehittämään yhtä historiatieteen tärkeimmistä periaatteista eli Collingwoodin jo v. 1946 esittämää lähteiden ristikuulustelumenetelmää. Kokemuksistani varovaistuneena keskustelin v. 1963 aikana tästä tutkimushankkeesta useiden kollegojeni kanssa - mm. prof. Arvi Korhosen, joka resignoituneesti totesi: "Voithan yrittää, idea on kuin viljasäkki, jos se on elinkelpoinen, se seisoo täysinäisenä itselleen pystyssä, mutta jos ei siinä ole sisältöä, se lysähtää kasaan." Muut myötämielisesti asiaan suhtautuvat olivat prof. Armas Luukko, Etelä-Pohjanmaan kirjekeräyksen 1950-luvulla osakunnan puitteissa toimeenpannut kollegani, Suomi-Seuran toiminnanjohtaja Tauri Aaltio ja hänen välityksellään prof. Eino Jutikkala (jolle Anna-Leena Toivonen väitteli myöhemmin samana syksynä kotimaakuntansa siirtolaisuusaiheesta). Näiden eväiden pohjalla ryhdyin sitten rakentamaan ensimmäistä talkoohenkeen perustuvaa laitospohjaista siirtolaiskirjeiden keruuta Satakunnasta. Kohteeseen oli olemassa sikäli hyvät edellytykset, että em. koekeräys oli jo tehty Etelä-Pohjanmaalla, joten sitä täydentäisi Satakunnassa suoritettava. Sen hoitajaksi olin ottanut puolen assistentin toimessa 1.8.1963 lähtien olevan, vastikään hum.kand.:ksi valmistuneen Reino Keron. Keräysorganisaation laajensin käsittämään yliopiston osakunnan lisäksi paikalliset nuorisoseurat, kunnanelimet, opettajat ja viranomaiset sekä lehdistön ja radion. Myötämiltä ja raha-avustusta sain Suomi-Seuralta. Olen viipynyt tässä idean synnyn problematiikassa sen yleistieteellisen kantaavuuden takia hieman pitkään. Kansleri Rolf Nevalinna Muisteluisaan (s. 71) kertoo nerokkaan matemaatikon C. Carathéodoryn ilmaisseen asian: "Ideoitenni heräämisvaiheen keston voin laskea minuuteissa, toteuttaminen sen sijaan on vaatinut kymmenien vuosien ajan."

Tutkimushankkeen sopeuttamisesta kollegani

reviirin kanssa, sovimme siten, että siirtolaisuustutkimuksen tehtäväkenttä jaetaan siten, että hänelle tulee lähikenttä (s.o. Eurooppaan suuntautuva siirtolaisuus), minulle taas ulkopuolelle jäävät alueet (eli ns. kaukosiirtolaisuus, joka vakiintui tutkimushankkeeni nimeksi). Tämän jaotuksen huomioon ottaen Keron arvostelu on epäasiallinen ja totuutta vastaamaton, kun hän sanoo: "Siirtolaisuushistorian projekti... oli pikemminkin Suur-Suomi, jonka rajoja mielittiin Uralille." Epäasiallinen sen takia, että se käsitti juuri Euroopan ulkopuolelle jäävän kohdealueen (ml. Uralin takaisen alueen) ja totuutta vastaamaton, koska sen nimi oli "Suomalaisen kaukosiirtolaisuuden tutkimushanke".

Täten sovitulta pohjalta ryhdyin kehrittelemään opetustoimintani edellytyksiä tutkimushankkeeni piirissä. Solmin kansainvälisiä tutkimussuhteita, sain v. 1965 Fulbright-järjestelmän puitteissa parikin amerikkalaista professoria luennoitsijoiksi Turkuun (John I. Colehmainen ja Valfrid Jokinen), aloitimme tutkimusaineiston kokoamisen Yhdysvalloissa ja opetusryhmän kouluttamisen. Tultessa 1970-luvulle oli suomalainen kaukosiirtolaisuuden historian tutkimushanke vakiinnuttanut asemansa niin, että saatoin ryhtyä ajattelemaan sen seuraavaa askelta.

Turun yliopiston humanistisen tiedekunnan valitsemana edustajana Valtion humanistisessa toimikunnassa jouduin vuodesta 1965 lähes vuosikymmenen ajaksi aluksi jäsenenä ja loppuvaiheessa varapuheenjohtajana, sittemmin myös sen historiajaoston puheenjohtajana perusteellisesti paneutumaan Euroopassa silloin leviämässä olevaan ns. projektitutkimukseen. Tieteen keskustoimikunnan julkistaman kokonaisuohjelman esittelemiseksi julkaisin historioitsijoille ohjeeksi tarkoitettun katsauksen Hist.Aik. 3/1972 otsikolla "Historiantutkimus ja tiedepoliittiset runko-ohjelmat", jota Kero ei näy lainkaan tuntevan. Inventoidessaan jo v. 1969 käynnissä olevia historia-projekteja, toimikunnan historiajaosto, jonka puheenjohtajana silloin oli prof. Eino Jutikkala, asetti 7stä projektista 3 etusijalle. Niiden joukossa yhtenä oli Suomalaisen kaukosiirtolaisuuden historia. Näiden kolmen kesken oli ratkaistava, mistä tulisi tarjolla oleva määräaikaaisesti rahoitettava humanistinen tutkimussopimus tehtäväksi. Tässä kilpailussa ei kaukosiirtolaisuuden tutkimusprojekti selvinnyt voittajana, mutta siitä huolimatta se sai erittäin paljon myötätuntoa monilta tahoilta osakseen, eikä vähiten opetusministeriöltä ja Valtion humanistiselta toimikunnalta. Tähän tosiasiaan nojaten sain sovituksi Suomi-Seuran puheenjohtajan, ministeri Rainer von Fieandt'n kanssa, että perustettaisiin suhteellisen löyhä neuvottelukunta, johon jäseniksi kutsuttaisiin tärkeimmät rahoittajat ja kun valtionarkistonhoitajan kanssa olin sopinut, että tutkimushankkeeseen kerättävä materiaali, joka

pääasiassa koostui mikrofilmattavasta aineistosta, mutta osaksi myös alkuperäismateriaalista, olisi Suomen valtioneuvoston jatkuvan kontrollin alaisena. Kontrolli tapahtuisi juuri neuvottelukunnan yhteydessä siten, että valtioneuvostonhoitajan nimeämä virkamies oli neuvottelukunnan yhtenä jäsenenä. Instituutio toimi sitten usean vuoden ajan moitteettomasti.

Siirtolaisuusinstituutin syntyvaiheet

Kollegani prof. Jouko Siiven kanssa oli meillä jo 1960-luvun lopulla puhetta siitä, että - kuten hän esitti - jos kirkko perustaisi oman tutkimuslaitoksensa Turkuun, kaukosiirtolaisuuden projekti voitaisiin liittää sen yhteyteen. Kirkon tutkimuslaitos perustettiin kuitenkin Tampereelle ja tämä ytkentä Turkuun jäi pois.

Otin laajemman tukijärjestön perustamisasian sitten uudelleen esille mainitussa kaukosiirtolaisuuden rahoittajain neuvottelukunnassa, jolloin Suomi-Seuran uusi puheenjohtaja Jussi Linnamo suhtautui asiaan myönteisesti ja toi esiin ajatuksen erityisen säätiön perustamisesta. Hänen ehdotuksestaan asiaa eteen päin viemään neuvottelukunta valitsi silloisen sihteerin FK Reino Keron sitä hoitamaan ja alkusysäyksen antajaksi suoritettiin pieni rahankeräys neuvottelukunnan jäsenten keskuudessa. Jäin sitten seuraamaan tämän säätiöajatuksen kehittämistä, mutta kun vuoden kuluttua (1973) en mitään kuullut, kutsuin rahoittajaneuvottelukunnan puheenjohtajan ominaisuudessa sihteerin Keron selvittämään asian edistymistä. Hän ilmoitti silloin, että hanke ei ollut edistynyt yhtään.

Havaittuani, että kiinnostus siirtolaisuutta kohtaan useilla tahoilla muualla oli erittäin suuri, mutta että yliopiston asema 1960-luvun lopulla alkaneen radikaalisen liikehtimisen lisääntymisenä saattoi perusteellisesti muuttua, otin juuri Australiasta palanneen oppilaani ja siirtolaisuushistorian nuorempa tutkijan sekä siellä väitelleen Ph.D. Olavi Koivukankaan hoitamaan asiaa toista linjaa. Yhdessä kiertelimme lukuisissa järjestöissä, yhteisöissä, korkeakouluissa ja ministeriöissä säätiöhanketta selostamassa. Vastaanotto mieltä joka paikassa oli suopea ja saatoimme uskoa, että tällä pohjalta voitiin asiaa viedä eteen päin. Joka tapauksessa tämä syntyprosessi johti keväällä 1974 siihen tulokseen, että saatoin kutsua säätiöön halukkaat yhteisöt Siirtolaisuusinstituutin perustavaan kokoukseen Turun (yksityiseen) Yliopistoon. Instituutti aloitti toimintansa samana päivänä eli 1.8.1974, jolloin yliopisto muuttui valtionyliopistiksi. Katsoin silloin ja pidän edelleenkin tätä yhden tieteellisen ongelmakentän piirissä suoritettua järjestelyä sekä opetuksen että maan tieteellisen tutkimuksen kehittämisen kannalta tarkoitustaan vastaavana. Yliopistojen kannalta siinä säilytettiin korkeakou-

luille vahvistettu tutkimuksen ja opetuksen vapaus ja niiden välillä vallitseva symbiosi. Se saattoi valtakunnan eri yhteisöt keskinäiseen, demokraattiseen kanssakäymiseen sekä kansainväliseen moniarvoiseen ja monipuoliseen yhteistoimintaan rajoittamatta silti kunkin erikoisluonteen kehittämistä juuri muuttoliikkeiden tutkimuksen eri osasektoreilla.

Monivaiheisten tapahtumien jälkeen, jotka keskittyivät jo Turun (yksityisen) Yliopiston aikana käyntiin pantuun sopimushankkeeseen Minnesotan yliopiston kanssa, päädyttiin 16.9.1976 tehtyyn sopimukseen (yksityisen) Siirtolaisuusinstituutin ja Minnesotan yliopiston kesken erityisesti julkaisu-yhteistyöstä. Sen sijaan toinen osasopimus tutkimusyhteistyöstä Turun yliopisto - Minnesotan yliopisto ei toteutunut. Savon Sanomista 17.1.1984 luin, että Kuopion yliopisto oli kesällä 1983 solminut ystävyyssopimuksen, jossa yhtenä kohteena oli myös suomalaissiirtolaisuus Amerikkaan.

Siirtolaisuustutkimusprojektiin liittyi myös U.S.A:n 200-vuotisjuhlakirja, johon aloite oli lähtenyt Tasavallan presidentin kirjeestä USA:sta 30.10.1970 (palnnettu Urho Kekkonen: Kirjeitä myllystäni II s. 79). Se tuli Suomen Historiallisen Seuran käsittelyyn syksyllä 1970. Seura asetti pienen toimikunnan, joka hyväksyi kolmesta sille tarjotusta esityksestä minun tekemäni, mutta varojen puutteen takia lähetti ehdotuksensa opetusministeriöön. Ministeriö asetti sitten 20.11.1974 nk. USA Bicentennial Finnish Committee, joka päätti ottaa yhdeksi tärkeimmistä ohjelma-numeroistaan juhlakirjan aikaansaamisen Seuran hyväksymän ohjelman pohjalla 4.7.1976 mennessä. Bicentennial-toimikunnan ja puheenjohtajani toimivan pienen toimituskunnan tarmokkaasti asiaa ajaneen hanke edistyi tiukasta aikataulusta huolimatta normaalisti niin, että ryhmätöiden tuloksena syntyneet käsikirjoitukset saatiin vuoden 1975 loppuun mennessä englanniksi käännettyinä lähettää kirjapainoon. Juhlakirja valmistui määräaikaan mennessä ja luovutimme sen ensi kappaleen Tasavallan presidentille. Hän kiitti hyvästä ja täsmällisestä suorituksesta ja lupasi vieraillessaan Amerikassa elokuun alussa antaa presidentti Gerald Fordille hänen kappaleensa.

Tutkimusten rahoitus

Tutkimustoiminnan ongelmana on aina ollut rahoituksen löytäminen. Erityisesti Suomi-Seura suhtautui myönteisesti siirtolaisuustutkimukseen. Perustamani rahoittajain neuvottelukunnan, joka toimi Suomi-Seuran suojeluksen alaisena, aikoi Turun yliopiston uusi historiallinen osasto ottaa haltuunsa, mutta yrityksen epäonnistuttua ottaa omaan käyttöönsä sen 50 900 markan määrärahan, jonka Seura oli varannut v. 1976 Suomalaisen kaukosiirto-

laisuuden tutkimushankkeen individualisella pohjalla suoritettavan tutkimustyön osahankkeiden eli organisatorisesti katsottuna ns. erillisten "siivusaun- tien" tutkimiseen. Tästä asiasta Kero antaa seuraavan kuvauksen: "Suomi-Seura otti projektin jo 1960-luvulla kummilapsekseen ja lupasi 1970-luvun puolivälissä tukea loppuraportin (yleisesityksen) laatimista 150 000 markan määrärahalta. Pian lupauksen antamisen jälkeen Suomi-Seura löysi kuitenkin uuden kummilapsen ja perui rahoituslupauksena."

Lyhyesti: Suomi-Seura ei koskaan luvannut 150 000 mk, vaan seuran puheenjohtaja ilmoitti rahoittajien neuvottelukunnan kokouksessa, että hän tulee Seuran johtokunnalle puoltamaan, mikäli Seuraa rahatilanne sallii, kolmen osan julkaisemista korkeintaan tällä määrärahalta, joka määriteltiin kirjoittajakohtaiseksi. Suomi-Seuran johtokunta myönsi v. 1976 rahoittajien neuvottelukunnan puheenjohtajan ja sihteerin (Niitemaa, Virtanen) erillisestä anomuksesta 50 900 mk annettavaksi sille kolmesta kysymykseen tulevasta erillisten suuntien tutkijasta, joka ensinnä saisi oman osuutensa valmiiksi. Rahat pysyivät edelleen Suomi-Seuran hallussa, mutta jotta voisin lisensiaattiseminaarissani ilmoittaa tästä kilpailutilanteesta, Seura talletti summan erilliselle tilille Turkuun. Määräraha oli käytettävä viiden vuoden kuluessa ja summa oli nostettavissa vasta sen jälkeen kun Seuran johtokunta oli hyväksynyt ensimmäisen käsikirjoituksen. Nostoon pankkitililtä olivat oikeutetut puheenjohtaja ja sihteeri yhteisellä allekirjoituksella. Määräraha koski siis suomalaisen kaukosiirtolaisuuden historian tutkimushanketta ja sen nuorinta, individualisella pohjalla laadittavaa osaprojektia, joka oli tarkoitus julkaista ensimmäisenä siitä syystä, että kollektiivisuoritukseksi tapahtuvasta Pohjois-Amerikan siirtolaisuudesta oli vielä tehtävä eräitä olennaisia lisäselvityksiä ja aiheesta oli juuri samana vuonna ilmestynyt kokoomateos Old Friends - Strong Ties eli USA:n 200-vuotisjuhlakirja.

Tästä kokonaissuunnitelmasta valmistui v. 1983 ensimmäinen osasuoritus (Alpo Juntunen: Suomalaisen karkottaminen Siperiaan autonomian aikana ja karkotetut Siperiassa). Kirjan ilmestymisen mahdollistivat merkittävästi opetusministeriö, Kone Säätiö, Emil Aaltonen Säätiö sekä oikeusministeriön vanheinhoito-osaston ylijohtaja.

Tilanne oli tällä välin muuttunut kokonaan. Itse olin lähes 40 vuoden palveluksen jälkeen, joista viimeiset 22 vuotta Turun Yliopiston yleisen historian professorina, sairastunut ja lääkärin määräyksestä siirtynyt täysin palvelleiden joukkoon. Seuraajani minun kansani neuvottelematta ryhtyi vaatimaan Suomi-Seuran omistuksessa edelleen olevaa ja Kaukosiirtolaisuuden tutkimushankkeeseen varattua määrärahaa muiden hankkeiden käyttöön, historian laitoksen uusi johtaja jopa

lähetti Suomi-Seuran puheenjohtajalle tätä asiaa koskevan vaatimuskirjeen, jonka näin vasta kuu-kausia myöhemmin. Tältä taholta tulevasta painostuksesta Suomi-Seura sittemmin vaati määrärahaa palautettavaksi. Kun v. 1982 oli kulunut 5 vuotta sen käyttöön varauksesta, neuvottelukunnan sihteeri palautti suostumuksellani määrärahan korkoi- neen Suomi-Seuralle.

Kaukosiirtolaisuusprojektin loppuvaiheet

Lehtori Keron kirjoituksesta havaitsen, että Turun yliopiston historian laitoksella oli pantu pääasiassa kokoamani aineiston ja hankkimani muun rahoituksen pohjalla käyntiin uusi projekti, joka tekee jossain määrin ymmärrettäväksi eräät Keron sanonnalliset omituisuudet, kuten "tämä projekti-han on ollut minun 'Kainuun läänini', 'mielittiin Uralille'", "roikkujen floora" ja toiveajattelun piiriin luettava passus "usko projektin ihmeitä teke- vään voimaan on alkanut hiipua". Tämän "Kainuun projektin" aikaan saannoksista olen saanut käsiini Keron mainostaman loppuraportin "Suomen siirtolaisuuden historia I". Sen arvioinnin kuit- taisin lyhyesti roomalaisen runoilija Horatiuksen ennen ajanlaskumme alkua lausumalla mielmäl- lä: "Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus". Muuten tämän "projektin" suurimpana ongelma- na näyttää olevan itsensä tuhoaminen: "Projektin kesä on lopussa", "suurprojektit ovat päättymässä" jne. jne. Tämän après nous le déluge-mentaliteetin vallassa yksi sen viimeisistä mohikaaneista kirjoitti Kanava-lehteen (Auvo Kostiainen 2/1983) artikkelin "Päättämättömät projektit" sekä Turun Sanomien yleisön osastoissa käytiin semanttinen "laitu- ri"-kärhämä vuoden 1983 aikana.

Opetuksen metodiikasta ja tieteen tilasta

Eräät Keron väittämät johtavat yleisempiin opetuksellisiin, tutkimuspoliittisiin ja kulturellisiin yhteyksiin. Ensinnä opetukselliset huomautukset. Aikoinani, 1950-luvun lopulla opetustilanteen salli- essa - käyttäen esikuvana prof. Arvo Lehtovaaran v. 1939 Helsingin Yliopistossa pitämää psykologian praktikum-kurssia - järjestin oppiaineen lehtori- approbatur-opetuksessa annettavaan opetusvel- vollisuuteen samaa asiaa tarkoittavan 'metodiopillisen harjoituskurssin'. Ensimmäiset lehtori- viran hoitajat eivät tajunneet sen käytännöllisen opetuksen luonnetta, mutta vasta kun 1960-luvulla erään lehtori- viran hoitajan (Matti Männikkö) kanssa olimme yksityiskohtaisesti käyneet läpi sen lähde- oppia, kritiikkiä ja kokoonpanokysymyksiä koskevat opetettavat kohdat, opetus alkoi purra. Tästä näkökulmasta katsottuna lehtori Keron kirjoitus suorastaan vilisee opetuksenvastaisuuksia: oppiaineen oman arktion lähteitä ei ole käytetty yhtään, (esimerkiksi kirjelmäni Historian laitosten neuvostolle

1.9.1976 antaa kokonaan toisen kuvan kuin hänen maalailemansa nyt julkaistussa artikkelissa), englantilaisen historianfilosofin R. G. Collingwoodin v. 1946 teoksesta *The Idea of History* selostamasta nk. "ristikuulustelumenetelmästä" opetuksen yhtenä peruseriaatteena ei tässä näy jälkeäkään (tätä tarkoitti mm. ryhmätyönmuodossa tapahtunut ja helposti saatavilla olevan kotimaisen lähdeaineiston rinnalle suoritettava tietojen keruu mikrofilmeille amerikkansuomalaisen keskuudessa). Esityksen kokoonpano-osan sivuuttamisesta muuan sitaatti Kerolta: "Niinpä jo 1976, jolloin projektin tuotto oli parhaimmillaan, ennustettiin Historiallisessa Aikakauskirjassa, että tässä hankkeessa Turussa kurkotettiin kuuseen ja kapsahdetaan Aurajokeen". Ennustus piti paikkansa". Sanoman passiivimuodon takaa 'ennustajaekokoksi' paljastuu - Reino Kero. Keron ilmoittama 'Kainuun läänin' projekti ei tämänkaltaisilla viisauksilla täytä historiatieteellisen opetuksen alkeitakaan, saattaa kylä olla esimerkkinä historian tutkimuksen vääränsömenetelmistä.

Lehtori Kero ilmoittaa projektin "tuottaneen noin 40 siirtolaishistorian asiantuntijaa" ja kysyy retorisesti "tarvitseeko Suomen tapainen pieni maa näin suurta yhden alan asiantuntijajoukkoa?" V. 1970 tienoilla otimme selvää, miten pääaineenaan yleistä historiaa vv. 1955-1970 Turun yliopistossa FK-arvon saaneet olivat sijoittuneet yhteiskunnan eri sektoreille. Tulos: noin 100 henkilöstä lähes puolet oli sijoittunut kouluopetuksen piiriin, muut yhteiskuntaelämän eri aloille, joissa pätevyysvaatimuksiin kuuluu ns. akateeminen loppututkiminto. Akateemisemmin tämän totuuden yleiskulttuurin arvosta sanoo Turun Yliopiston kansleri Rolf Nevanlinna muisteluisaan (s. 189): "Jos kulttuuria yleensä pidetään arvossa, niin totta kai on yrittävä sitä kohottaa eikä madaltaa."

Kysymys historian tutkimisen individuaalisesta ja sen kollektiivisesta ryhmätyönä suoritettavasta luonteesta ei ole mitenkään uutuudella pilattu. Näyttää siltä, että samasta asiasta kunkin sukupolven on lyötävä päänsä seinään. Näin tapahtui edellisen kerran miespolven aikaisemmin tämän saman Aikakauskirjan palstoilla (1950). Hyökkäyksen tekijöinä kummassakin tapauksessa ovat satakuntalaiskirjoittajat. En ryhdy sen lähemmin aikaisempaa erittelemään, toteen, että ryhmätyön muotoa puolustava Arvi Korhonen G. von Belowin sanavalmiudella lopultakin peittosi arvostelijansa (Jalmari Jaakkolan) niin, että kun tämä

sitten jäähyväisluentonsa yhteydessä paljasti kokonaissuunnitelmansa ilmoittamalla, että hänellä oli ollut aikomus kirjoittaa Suomen historia "Väinämöisestä Svinhufvudiin", hän pääsi 5 osaan: muut ovat kirjoittaneet saman verran lisää ja siksi hanke vielä tällä hetkellä on loppuun viemättä. Uskon edelleenkin siihen, että myös historioitsijoiden on syytä hyväksyä ryhmätyön muodot, vaikka perusta säilyykin individuaalisen työn pohjana. Se on modernin tutkimuksen voima myös historiassa, eikä yhden tapauksen toteutumatta jääminen saa sitä muuksi muuttaa.

Samantapaiseen arvioon näyttää päätyneen kansanedustaja, prof. Martti Tiuri, joka Turun yliopiston lehden "Yliopistouutiset" 2b mukaan 30.1.1984 on lausunut: "Turun yliopiston tuhoaminen vie aikaa. Asiaa tuntevalle merkit ovat kuitenkin jo selvät." Voiko asiaa sen sattuvammin sanoa.

Kohta sen jälkeen kun Hist. Aik. 4/1983 oli nähnyt päivänvalon, käytti ministeri Pekka Kuusi 11.1.1984 radion aikuiskasvatuksen opetusohjelman yhteydessä puheenvuoron, joka historioitsijoiden olisi syytä kuulla vielä kerran.

Yhteiskuntatieteilijöiden, joiden joukkoon katson itseni sosiaalishistorioitsijana ensi sijassa kuuluvan, aikaisemmin julistaman presentistisistä lähtökohdista lähtevän ja itsekeskisen tarkastelutavan sijasta Kuusi ilmoitti, että tästä lähtien meidän on asetettava tavoitteeksi koko luomakunnan kehityksen seuraaminen, sen alkujuurista käsin. Aspekti on sekä geneettinen että globaalinen, kehityksen kulkua seuraava ja kokonaisvaltainen eli juuri sellainen, jota itse olen pyrkinyt noudattamaan.

Historioitsijat ovat nyt joutuneet tässä esitetyn ratkaisun tienhaaraan: alistuuko yleinen historia edelleen journalistisesti johdetun ja itsekeskisyyteen rakennetun presentismin ancillaksi vai pyrkiikö liittymään Pekka Kuusen ohjelmaan. Tässä kai on Keron julistuksen ydin: "kurkotetaan Kuuseen - kapsahdetaan Aurajokeen", niin kuin hän asian tuntuu näkevän. Valinnasta ei minulla ole mitään epärointiä - yleisen historian nykyvastuun kantavien kannasta en tiedä. Puheenvuorossaan 11.1.1984 Pekka Kuusi ilmoitti, että opetuksen uudelleen järjestäminen on jo varsin pitkällä ja hän on käynyt myönteisessä hengessä neuvotteluja eri päättävien tahojen kanssa. Joka tapauksessa yleisen historian jättämään tyhjiöön tulee jotakin - se on aivan varmaa.